

Олійник Н.М.кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Херсонський національний технічний університет**Макаренко С.М.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Херсонський державний університет**Нічипорук А.О.**магістр
Херсонський національний технічний університет

АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті досліджено стан легкої промисловості України на основі статистичної інформації, а саме: наведено динаміку кількості підприємств; проаналізовано інвестиційну привабливість галузі; досліджено динаміку та структуру балансу підприємств; проведено аналіз динаміки фінансових результатів до оподаткування та чистого прибутку (збитку) підприємств галузі; визначено частку підприємств, що отримували прибуток, та частку збиткових підприємств; проаналізовано показники рентабельності (збитковості) операційної діяльності та усієї діяльності підприємств легкої промисловості країни. Визначено основні причини скрутного становища підприємств досліджуваної галузі. Розглянуто особливості функціонування підприємств за схемами толінгу. Обґрунтовано необхідність формування власної сировинної бази. Запропоновано шляхи підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств легкої промисловості.

Ключові слова: легка промисловість, підприємство, прибуток, рівень рентабельності, розвиток, сировинна база.

В статье исследовано состояние легкой промышленности Украины на основе статистической информации, а именно: приведена динамика количества предприятий; проанализирована инвестиционная привлекательность отрасли; исследованы динамика и структура баланса предприятий; проведен анализ динамики финансовых результатов до налогообложения и чистой прибыли (убытка) предприятий отрасли; определена доля предприятий, получивших прибыль, и доля убыточных предприятий; проанализированы показатели рентабельности (убыточности) операционной деятельности и всей деятельности предприятий легкой промышленности страны. Определены основные причины тяжелого положения предприятий исследуемой отрасли. Рассмотрены особенности функционирования предприятий по схемам толлинга. Обоснована необходимость формирования собственной сырьевой базы. Предложены пути повышения эффективности деятельности отечественных предприятий легкой промышленности.

Ключевые слова: легкая промышленность, предприятие, прибыль, уровень рентабельности, развитие, сырьевая база.

Постановка проблеми. Легка промисловість є однією з найважливіших серед галузей виробництва непродовольчих товарів. Продукція легкої промисловості йде на задоволення потреб населення, забезпечуючи його тканинами, одягом, взуттям та іншими предметами споживання, а також використовується в інших галузях промисловості у вигляді сировини та допоміжних матеріалів (у харчовій промисловості, машинобудуванні тощо) [1, с. 40]. Але через наявні диспропорції в розвитку сировинних підгалузей, істотне скорочення прямої державної підтримки, через низку помилок, допущених у процесі приватизації і реконструкції державних підприємств, через різке збіль-

шення обсягу імпорту товарів легкої промисловості (переважно азіатського походження), що зайняли 70–80% внутрішнього ринку, підприємства легкої промисловості потрапили в складну кризову ситуацію [2, с. 58; 3, с. 215].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження стану та перспектив розвитку підприємств легкої промисловості України зробили такі вітчизняні вчені: О.П. Кавтиш [1], С.С. Савіна [4], Т.Є. Воронкова [5], І.О. Доценко [6], Н.С. Миколайчук [7] та ін. Ці вчені займалися питаннями відродження та розвитку легкої промисловості України. Водночас в умовах динамічних змін зовнішнього середовища запровадження перманентного

аналітичного оцінювання сучасного стану та тенденцій розвитку досліджуваної галузі є необхідним складником для утримання конкурентних позицій на ринку та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств легкої промисловості. Зазначене визначило актуальність теми дослідження, її завдання та зміст.

Метою дослідження є аналітичне оцінювання ефективності діяльності підприємств легкої промисловості України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток вітчизняної економіки передбачає зростання ефективності всіх складників галузей, у тому числі й легкої промисловості. Легка промисловість є багатопрофільною, бюджетоформуючою галуззю економіки [4, с. 71].

На рис. 1 зображено динаміку кількості підприємств легкої промисловості України протягом 2010–2016 рр.

Як видно з рис. 1, протягом 2010–2016 рр. в Україні спостерігалася стійка тенденція до зменшення кількості підприємств легкої промисловості (крім 2013 р.). Так, у 2016 р. в галузі легкої промисловості налічувалося лише 2 341 підприємство, тоді як у 2010 р. – 3 361, тобто кількість підприємств зменшилася на 30,3%. Низку підприємств зруйновано, перепродано, перетво-

рено в розважальні споруди, знищено обладнання, розпродано майно [9, с. 12]. Практично всі підприємства легкої промисловості України приватизовані, з них у державній власності знаходиться менше 1%. Водночас необхідність регулювання та контролю розвитку галузі з боку органів державної влади підтверджується не лише зосередженням значної частини виробничих фондів на підприємствах легкої промисловості, розташованих у всіх регіонах України, а й наявною чисельністю задіяного персоналу, питома вага якого за підсумками 2016 р. становила 3,9% від загальної чисельності персоналу в промисловості.

На рис. 2 наведено динаміку капітальних інвестицій у легку промисловість України протягом 2010–2016 рр.

Як видно з рис. 2, у 2016 р. спостерігається несуттєве збільшення обсягу та питомої ваги капітальних інвестицій у легку промисловість. Проте інвестиційна привабливість галузі залишається незначною.

За даними [8] проаналізовано динаміку та визначено структуру майна підприємств легкої промисловості України протягом 2012–2016 рр. (табл. 1).

Як видно з табл. 1, протягом 2012–2016 рр. у структурі активів підприємств легкої промисло-

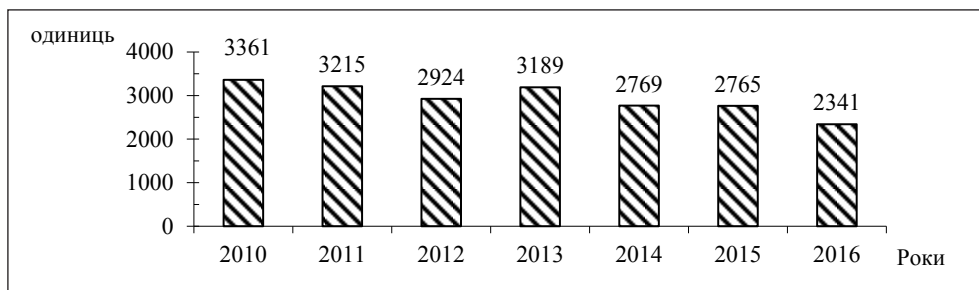

Рис. 1. Кількість підприємств легкої промисловості України в 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [8]

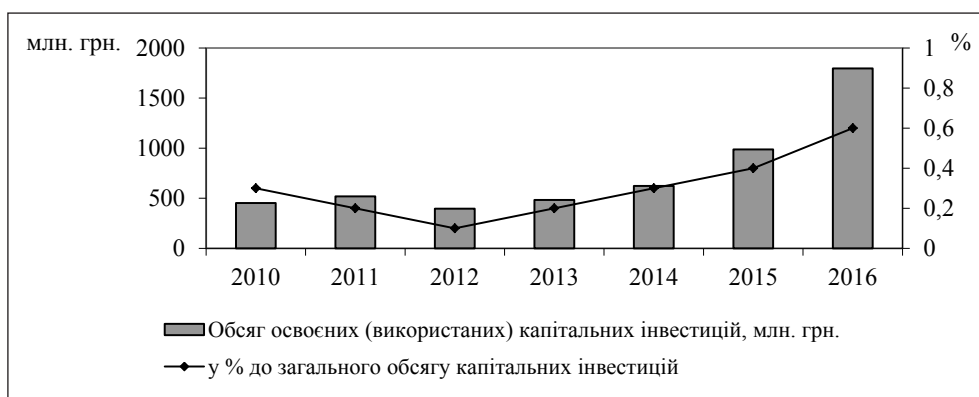

Рис. 2. Обсяг освоєних (використаних) капітальних інвестицій у легку промисловість України протягом 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [10]

Аналіз динаміки та структури майна підприємств легкої промисловості України

Показник	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Актив					
1. Необоротні активи:					
- сума, млн. грн.	5352,5	5564,0	4898,9	5657,1	6494,6
- питома вага, %	43,037	43,613	35,813	32,429	32,045
2. Оборотні активи:					
- сума, млн. грн.	7081,9	7191,9	8778,6	11785,9	13768,7
- питома вага, %	56,942	56,373	64,174	67,561	67,937
3. Необоротні активи та групи вибуття:					
- сума, млн. грн.	2,7	1,8	1,8	1,7	3,6
- питома вага, %	0,021	0,014	0,013	0,010	0,018
Пасив					
1. Власний капітал:					
- сума, млн. грн.	3558,0	4143,6	3823,0	5206,2	6490,0
- питома вага, %	28,608	32,479	27,947	29,844	32,023
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення:					
- сума, млн. грн.	2924,6	2469,1	3188,5	2526,1	3198,5
- питома вага, %	23,515	19,354	23,309	14,481	15,782
3. Поточні зобов'язання і забезпечення:					
- сума, млн. грн.	5946,2	6143,8	6667,7	9712,3	10578,3
- питома вага, %	47,810	48,158	48,743	55,674	52,194
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду:					
- сума, млн. грн.	8,3	1,2	0,1	0,1	0,1
- питома вага, %	0,067	0,009	0,001	0,001	0,001
Баланс	12437,1	12757,7	13679,3	17444,7	20266,9

вості України найбільша питома вага припадає на оборотні активи. Причому найбільше значення питомої ваги оборотних активів у загальній структурі активів підприємств легкої промисловості України спостерігається у 2016 р. і становить 67,937%.

У структурі пасивів підприємств легкої промисловості України найбільша питома вага припадає на поточні зобов'язання і забезпечення. Причому найбільші значення питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечення у загальній структурі пасивів підприємств легкої промисловості країни спостерігаються у 2015 та 2016 рр. – 55,674% та 52,194% відповідно.

Основними причинами скрутного становища підприємств легкої промисловості в Україні, крім кризи в економіці країни загалом, є зношеність основних фондів, застарілі технології виробництва, висока матеріаломісткість продукції, відсутність достатньої кількості власної сировини для виробництва продукції та брак обігових коштів.

За експертними оцінками, від 65% до 90% експорту одягу та взуття з України до країн

ЄС у минулі роки здійснювалося за схемами толінгу – переробки давальницької сировини, коли підприємство продавало не готову продукцію, а послугу з її виготовлення [5, с. 48]. Більшість підприємств легкої промисловості вимушена була працювати на давальницькій сировині закордонних інвесторів, бо не мала коштів для купівлі власної. За умов фінансово-економічної кризи в Україні, нестачі обігових коштів робота підприємств за схемою толінгу дала змогу завантажити потужності, зберегти робочі місця, забезпечити реальною заробітною платою працівників, заробляти валюту і здійснювати технічне переозброєння. Слід зазначити, що замовниками продукції з давальницької сировини виступають і вітчизняні структури, особливо у разі замовлення робочого і відомчого одягу, а також приватні підприємці, які реалізують продукцію на внутрішньому ринку [11, с. 11–12].

У табл. 2 проведено аналіз динаміки фінансових результатів до оподаткування та чистого прибутку (збитку) підприємств легкої промисловості та визначено частку підприємств, що

Таблиця 2

Динаміка фінансових результатів до оподаткування і чистого прибутку (збитку) підприємств легкої промисловості та структура прибуткових і збиткових підприємств в Україні за 2010–2016 рр.

Рік	Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн. грн.
Фінансові результати до оподаткування					
2010	69,9	62,9	404,0	37,1	334,1
2011	262,8	68,1	534,7	31,9	271,9
2012	125,4	63,5	559,6	36,5	434,2
2013	255,3	66,7	589,4	33,3	334,1
2014	-478,7	69,5	1029,5	30,5	1508,2
2015	867,6	77,2	1832,8	22,8	965,2
2016	1641,2	77,0	2008,7	23,0	367,5
Чистий прибуток (збиток) підприємств					
2010	-20,1	61,7	326,0	38,3	346,1
2011	152,3	66,7	430,6	33,3	278,3
2012	20,0	62,4	469,5	37,6	449,5
2013	162,5	66,2	504,7	33,8	342,2
2014	-636,6	68,7	880,3	31,3	1516,9
2015	576,6	76,7	1544,6	23,3	968,0
2016	1318,3	76,7	1689,4	23,3	371,1

Джерело: складено авторами за даними [8]

отримували прибуток, та частку збиткових підприємств в Україні протягом 2010–2016 рр.

Як видно з табл. 2, протягом 2010–2016 рр. сальдо фінансового результату діяльності підприємств легкої промисловості України за показником «фінансові результати до оподаткування» мало позитивне значення, крім 2014 р. За показником «чистий прибуток (збиток) підприємств» сальдо фінансового результату мало негативне значення не лише в 2014 р., а й у 2010 р., тобто у цих роках розмір чистого прибутку підприємств легкої промисловості України був меншим, ніж розмір збитку підприємств цієї галузі. Протягом 2010–2016 рр. частка прибуткових підприємств легкої промисловості України перевищувала частку збиткових підприємств цієї галузі.

Значення показників рентабельності (збитковості) операційної діяльності та всієї діяльності підприємств легкої промисловості України протягом 2010–2016 рр. наведено на рис. 2.

Як видно з рис. 2, в Україні підприємства легкої промисловості протягом 2010–2016 рр. від операційної діяльності отримували прибуток. Проте від усієї діяльності підприємства легкої промисловості України несли збитки в 2010 та 2014 рр. Найбільший рівень збитковості від усієї діяльності підприємств легкої промисловості України спостерігався у 2014 р. У цьому ж році рівень рентабельності операційної діяльності підприємств легкої промисловості України був

найменшим за весь аналізований період – 2,2%. Це пов'язано з політичною нестабільністю та різким знеціненням національної валюти, внаслідок чого темп зростання витрат підприємств перевищував темп зростання їх доходу. Найбільший рівень рентабельності як від операційної, так і від усієї діяльності підприємств легкої промисловості України спостерігався у 2016 р. і становив відповідно 8,3% та 5,5%. Отже, нині ефективність підприємств легкої промисловості в Україні досить низька.

Роботу вітчизняних підприємств легкої промисловості значно ускладнює те, що Україну заповнили товари нелегального виробництва, а також товари, що були у використанні (секонд-хенд). Більше 80% продукції галузі потрапляє до України нелегально [6, с. 159].

Однією з передумов відродження та розвитку легкої промисловості є формування власної сировинної бази. Постачальником сировини для легкої промисловості є сільське господарство і хімічний сектор. Перспективним напрямом формування власної сировинної бази є використання нових видів сировини. Наприклад, в Японії випускають шкарпетки з переробленого зерна. У Китаї розроблено біорозкладаний нетканий матеріал Comtex зі 100-відсоткового полілактидного волокна, що є продуктом переробки молочної кислоти, яка виділяється з натурального зерна пшениці,

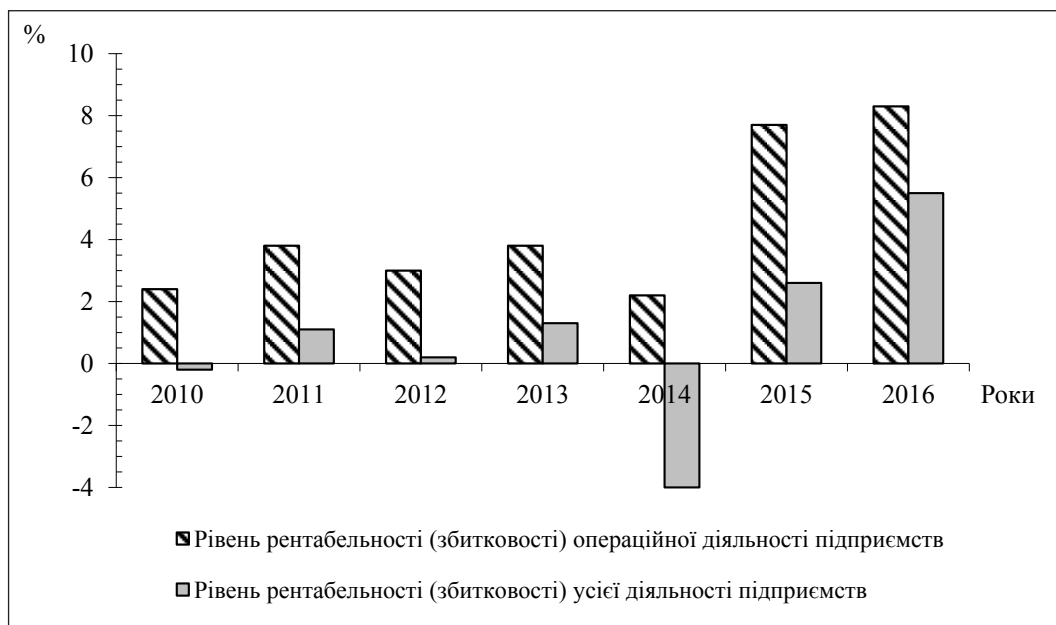

Рис. 2. Значення показників рентабельності (збитковості) операційної діяльності та всієї діяльності підприємств легкої промисловості України протягом 2010–2016 рр.
Джерело: побудовано авторами за даними [8]

кукурудзи та інших рослин, що містять полісахариди. Однак використання нових видів сировини потребує змін в обладнанні та технологіях виробництва [7, с. 22–23], що в умовах відсутності додаткових джерел фінансування є майже неможливим.

Висновки з проведеного дослідження. Легка промисловість України – це одна з найбільш соціально значущих галузей промисловості, оскільки забезпечення населення одягом та взуттям є складовою частиною економічної безпеки країни. Нині ефективність підприємств легкої промисловості в Україні досить низька, інвестиційна привабливість галузі залишається незначною.

Для підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості України

необхідно: стимулювати залучення інвестицій в оновлення технічної бази підприємств на інноваційних засадах із метою поліпшення якості та одночасного зниження собівартості продукції; сприяти з боку держави формуванню власної сировинної бази (стимулювання вирощування льону, відродження вівчарства, використання нових видів сировини тощо), що дасть змогу поступово відійти від давальницьких схем виробництва; посилити державний контроль для недопущення незаконного ввезення і вироблення товарів та їх реалізації на внутрішньому ринку; запровадити технічні бар'єри на шляху ввезення секонд-хенду, зокрема посилити контроль над відповідністю цих товарів діючим національним санітарно-гігієнічним нормам.

Список використаних джерел:

1. Дослідження сучасного стану легкої промисловості України / О.П. Кавтиш, Т.Є. Шевченко, Л.А. Сердюк. Сучасні проблеми економіки та підприємництва. 2013. Вип. 12. С. 40–46.
2. Модель функціонування підприємства на умовах давальницької сировини / С.М. Макаренко, Г.О. Копосов, Н.М. Олійник. Економіка підприємства: теорія та практика: зб. мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. К.: КНЕУ, 2008. С. 57–59.
3. Макаренко С.Н., Олейник Н.Н. Проблемы реализации конкурентных преимуществ предприятий легкой промышленности. Экономические инновации. 2007. Вып. 30. С. 215–221.
4. Савіна С.С. Формування механізму інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості: дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2016. 286 с.
5. Воронкова Т.Є., Маслюк ЛЛ. Підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості в умовах ринкових відносин. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 20. С. 47–52.
6. Доценко І.О. Сучасний стан і перспективи розвитку підприємств легкої промисловості Хмельницької області. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2012. Вип. 8 (2). С. 157–162.

7. Миколайчук Н.С. Шляхи відродження конкурентоспроможності текстильних підприємств України. Економіка та держава. 2017. № 9. С. 21–24.
8. Діяльність суб'єктів господарювання. 2016 рік. К.: Державна служба статистики України, 2017. 629 с.
9. Олійник Н.М. Діяльність підприємств легкої та текстильної промисловості в Херсонській області: стан та перспективи. Проблеми легкої и текстильної промисловості України. 2006. № 1 (11). С. 11–13.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
11. Олійник Н.М., Макаренко С.М. Актуальні проблеми легкої та текстильної промисловості України та шляхи їх вирішення. Проблеми легкої и текстильної промисловості України. 2005. № 1(10). С. 11–14.

Oliinyk N.M., Makarenko S.M., Nichyporuk A.O.

ANALYTICAL EVALUATION OF OPERATING EFFICIENCY OF THE LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES IN UKRAINE

The article analyses the state of the light industry of Ukraine by statistical information. It establishes the fact that during 2010–2016 in Ukraine, there was a steady tendency to reduce the number of enterprises in this sector. It underlines that in 2016, despite an insignificant increase in the volume and proportion of capital investment in the light industry, the investment attractiveness of the sector remains insignificant. In the structure of assets of enterprises in this sector, the most significant share belongs to current assets, and in the construction of liabilities, it pertains to current liabilities and collateral.

During 2010–2016, the share of profitable light industry enterprises in Ukraine exceeded the percentage of unprofitable enterprises in this sector. However, in 2010 and 2014, the total net profit was less than the total damage to light industry enterprises in Ukraine. In general, in Ukraine, enterprises of light industry during 2010–2016 gained an advantage from operating activities. However, from all operations of the enterprise in this area incurred losses in 2010 and 2014. The highest level of loss-making from all events was observed in 2014. In the same year, the level of operating efficiency of enterprises in this industry was the smallest in the whole analysed period and amounted to 2.2%. It is due to political instability and sharp depreciation of the national currency, as a result of which the growth rate of enterprises exceeded the growth rate of their income. The highest level of profitability, both from the operational and from the entire activity of light industry enterprises of Ukraine, was observed in 2016 and amounted respectively to 8.3% and 5.5%. Consequently, the efficiency of light industry enterprises in Ukraine is quite low now.

The work determines the underlying causes of the problematic situation of enterprises of the investigated branch. It also considers peculiarities of the operation of enterprises according to tolling schemes. The necessity of forming own raw material base is substantiated. The work offers the ways to increase the efficiency of activity of domestic enterprises of light industry.

Key words: light industry, enterprise, profit, profitability level, development, raw material base.